

Magyar szakmai nyelvhasználat és szaknyelvoktatás Szlovákiában

---

KATALIN KRALINA HOBOTH

Hungarian Language Usage for Specific Purposes and Their Teaching in Slovakia

81`246.2

81`373.46

811.511.141`373.46

Keywords: Concept of language for specific purposes, Hungarian technical registers in Slovakia, Hungarian textbooks for specific purposes in Slovakia.

Bevezetés

A szaknyelvek a nemzeti nyelv szerves részét alkotják, velük „válík teljessé a nemzeti nyelv, velük válík funkcionálisan teljessé és más nyelvekkel egyenértékűvé a magyar nyelv” (Péntek 2004, 236. p.). Az egyes tudományágak fejlődése a szakmai nyelvhasználatot is befolyásolja, ezért a szaknyelvek, a szakszókincs vizsgálata elengedhetetlen, kétnyelvűségi helyzetben pedig különösen fontos. Írásom összegzi a szaknyelv fogalmával, a nemzeti nyelv rendszerében betöltött helyzetével kapcsolatos kérdéseket, s ezt követően a szlovákiai magyar szaknyelveket érintő problémákat vázolja.

1. A szaknyelv fogalma

E témakör vizsgálata során meg kell határoznunk, hogy mi a szaknyelv. A kezdeti kutatásoktól napjainkig e fogalmat különböző szempontból definiálták. A 20. század eleji felfogások a szaknyelvet egy-egy csoport nyelvének tekintették, a *Mai magyar nyelv rendszere* a tolvaj- vagy dajkanyelv mellé sorolja (MMNyR 1961, 26–31. p.). E változatok azonban nem sorolhatók egy csoportba, mivel:

- a szaknyelvek szabványosított terminológiával rendelkeznek (Pusztai 1975, 396. p.),
- egy személy több „csoport” tagja is lehet, a szaknyelv használata nem beszélőkhöz, hanem beszélőhelyezethez kötődik.

A szaknyelvet alnyelvként felfogó nézet abból indul ki, hogy a szaknyelv elsősorban a köznyelvhez viszonyítva korlátozott a téma, lexika, szintaktika, szemantika területén, nyelvtana különbözik a köznyelvtől, a szövegkörnyezet szintén eltérő (Kurtán 2003, 40–41. p.). A korlátozottság azonban úgy értendő, hogy a szaknyelvhasználat a szak-

---

1 Köszönetet mondok Tolcsvai Nagy Gábor tanár úrnak munkám előző változatához fűzött észrevételeiért.

mai kommunikációt jellemzi elsősorban, mely beszédhelyzetben a szakmai tartalom kerül előtérbe. Ezen tartalom kifejezésére szolgáló nyelvi eszközök lehetnek „korlátozottak”, ti. a köznyelvben vagy más változatokban nem vagy ritkán jelennek meg. A nyelvet funkcionális szempontból megközelítő felfogás (pl. Prágai Iskola, Moszkvai Iskola) a kommunikációban betöltött funkciók (kommunikatív, specializált gyakorlati, specializált elméleti, esztétikai) alapján különíti el a köznyelvet, szaknyelvet, tudományos, ill. költői nyelvet. E felfogás alapján egy nyelvváltozat egy adott funkciót tölt be, s a szaknyelvet elméleti és gyakorlati funkciók jellemzik (Ammon–Dittmar–Mattheier–Trugdill 2004, 233. p.; Kurtán 2003, 41–44. p.; Mészáros 2005, 165. p.). A nyelvi jelek elsőbrendűségéből indul ki, mely jelekhez meghatározott tartalmat és funkciót kapcsol. A szakmai kommunikáció során azonban a szakmai tartalom kifejezéséhez keressük a megfelelő nyelvi formát (vö. Tolcsvai Nagy 2010, 10–13. p.). Ezáltal nem a szaknyelvhez kötődik egy meghatározott funkció, hanem a szaknyelv tölt be kommunikációs funkciót egy adott beszédhelyzetben, jelentések közvetítését teszi lehetővé, s a szakmai tartalom kifejezéséhez különböző nyelvi eszközök állnak a rendelkezésünkre attól függően, hogy tudományos vagy „lazább” szakmai közegben történik a fogalmi konstruálás.

A szaknyelvet nyelvváltozatnak tekintő nézet kiindulópontja a nyelvközösség társadalmi tagolódásával összefüggő nyelvhasználatbeli rétegződés, mely nézet a szaknyelvet mint társadalmi változatot szintén a használókhoz köti (Kiss 2001, 26–27. p., 2002, 74–75., 83–84. p.). A szaknyelv azonban nem csupán a használók, hanem a használat alapján is elkülönül, tehát regiszternek tekintendő, mivel a regiszter a használat szerinti nyelvváltozat alapegysége (Halliday 2004, 27–28. p.; Ladányi–Tolcsvai Nagy 2008, 33–34. p.).

A szaknyelv-definíciók többsége e változatot a köznyelvhez viszonyítva határozza meg. A standardizáció következtében a köznyelv fonológiai, morfológiai, szintaktikai és szociolingvisztikai szempontból is elkülönült a nyelvjárásoktól, a műveltség szimbólumává vált, elit jelleget öltött (l. Tolcsvai Nagy 2011, 263–264. p.). A nemzeti nyelv rendszerében tehát a köznyelv a magas presztízzsel bíró változat, nyelvrendszerben értelemben azonban az egyes változatok egyenértékűek (Kiss 2001, 145–147. p.). Az egyes változatok elkülönítése aszerint is történhet, hogy a megismerésben, a kommunikáció során mely fogalmak kerülnek előtérbe. A nyelvváltozatok a beszédhelyzettől függően más-más tartalom és jelentés megkonstruálását teszik lehetővé. Az egyes változatok különböző normákat követnek, mely normák a pragmatikai és nyelvtani szempontok figyelembe vételével állapíthatók meg (Tolcsvai Nagy 1988, 139–140. p.). E normákat, sémákat a megismerés során sajátítják el a beszélők, s a kognitív, fogalmi műveletek és szerkezetek az egyes változatokban azonosak vagy hasonlóak, a különbség a közösségi kulturális konvenciókból adódik (Tolcsvai Nagy 2011, 257., 259. p.). A beszélők a kommunikáció során tartalmakat fejeznek ki, jelentéseket állítanak elő és közvetítenek, a nyelvi interakcióban a hallgatóval közösen hozzák létre a jelentés tárgyát (Tolcsvai Nagy 2010, 10. p.). A beszédhelyzettől, témától, kommunikációs partnertől függően különböző tartalmak kerülnek figyelmünk előterébe, különféle jelentéseket konceptualizálunk, s e jelentések kifejezéséhez keressük a megfelelő nyelvi formát. Az egyes nyelvi formák jelentésének leképezése szintén a beszédhelyzethez igazodik. A beszélők a szakmai kommunikáció révén szakmai tartalmat fejeznek ki.

Tolcsvai Nagy Gábor szerint a „nyelvi szerkezetek jelentései (...) általánosak a különböző változatokban” (Tolcsvai Nagy 2011, 268. p.). A fogalmi konstruálás, a jelentések feldolgozása az egyes változatokban azonos módon történik. A feldolgozás kognitív sémában nincs jelentős eltérés az egyes változatok között (Tolcsvai Nagy 2011, 257–258., 272. p.). Ily módon a szaknyelv azon nyelvi formák halmaza, mely a szakmai tartalom kifejezését teszi lehetővé. A szakmai kommunikáció során a szakmai tartalmat kifejező fogalmak aktiválódnak, kerülnek előtérbe, a köznyelv és a szaknyelv közti különbség a fogalmi konstruálás különbségével magyarázható. A szakszavak és a köznyelvi szavak közti különbség a nyelvi formához kapcsolódó jelentés különbözőségében rejlik, ill. hogy az adott nyelvi forma a beszélőkben az adott beszédhelyzetben milyen jelentést hív elő (Kralina Hoboth 2013e). Ugyanazon nyelvi forma például az azonos alakú vagy többjelentésű kifejezéseknél más-más fogalmi hálót aktivál(hat) az adott szakterület képviselői, ill. a laikusok körében.

A szaknyelv tehát meghatározott normát követ, azonban az egynyelvű és kétnyelvű környezetben használatos szaknyelvi regiszterek vizsgálata számos különbségre mutat rá.

2. Magyar szaknyelvi regiszterek Szlovákiában

A magyar nyelv, ill. a szaknyelvi regiszterek határon túli változataival, jellemzőivel több írás is foglalkozik (l. Lanstyák 2000; Misad 2009; Szabó Mihály 2010; vö. pl. Hoboth 2011a, 2011b; Kralina Hoboth 2012, 2013), jelen tanulmány röviden összegzi a legfontosabb hiányosságokat. A kisebbségi beszélők anyanyelvüket a nyelvhasználati színterek egy részén nem használják (Szabó Mihály 2010, 250. p.). A funkcionális térvesztés következtében a határon túli változatokat a nyelvi hiány, egyes standard magyar kifejezések hiánya jellemzi, amely a beszélők nyelvhasználatában és az egyes regiszterekben egyaránt megjelenhet. A lexikális rés, a standard magyar kifejezés hiánya következtében a beszélők nyelvhasználatában kontaktusjelenségek és kódváltás figyelhető meg (vö. Lanstyák 2000, 156–157., 161., 176–177. p.; Misad 2009, 14. p.; Szabó Mihály 2010, 210–211. p.). Standard magyar kifejezésen a Magyarországon használatos, a magyarországi tankönyvekben és szótárakban megjelenő nyelvi formákat értjük. E probléma számos nyelvtervezési kérdést vet fel: A Magyarországon használt nyelvi forma legyen a kizárólagos a határon túli változatokban? A terminus, a terminologizálás, a nyelvi forma meghatározása, a fogalomalkotás milyen mértékben legyen/lehet mesterséges?

A szaknyelvi regiszterekkel kapcsolatos problémák okai a következők:

- a szakemberek nem sajátítják el magyar nyelven a szakkifejezéseket,
- a nyelvhasználatban, ill. a tankönyvekben is a magyarországi változattól különböző, általában tükörfordítással létrehozott nyelvi forma használatos,
- megfelelő minőségű szakszótárak hiánya.

E problémák kommunikációs nehézségek, félreértések forrásai lehetnek, ugyanis ha az egy- és kétnyelvű szakemberek különböző nyelvi formával nevezik meg ugyanazon fogalmat, nem történik meg a szemantikai azonosítás, a nyelvi forma nem aktivál fogalmi hálót a beszélőkben. Ez nemcsak a szakemberek közti kommunikációban okozhat nehézséget, hanem hátrányt jelenthet a határon túli diákok számára például magyarországi versenyeken, felvételikén. Ezt támasztják alá a diákok körében végzett

kérdőíves felmérési eredmények: a megkérdezett kétnyelvű építőipari középiskolások többsége nem tudta párosítani ugyanazon fogalom, terminus magyarországi és szlovákiai magyar nyelvi formáit (l. Kralina Hoboth 2013a, 125–126., 2013b, 2013d). A felmérés a kétnyelvű diákok nyelvhasználatában előforduló kölcsönszavak vizsgálatára is kiterjedt. Az adatközlők válaszaiban többször előfordult például a *kol(l)audáció* alaki kölcsönszó a szlovák *kolaudácia* hatására, mely a magyarországi nyelvhasználatban 'használatbavételi engedély' változatban jelenik meg. A szlovákiai magyar nyelvi formát a magyarországi adatközlők nem tudták azonosítani. A kétnyelvű adatközlők nyelvhasználatában megjelenő *épületek műszaki berendezése* egynemű kalk a szlovák *technické zariadenie budov* tükörfordítása, a szlovák nyelvre jellemző hátravetett jelzős szerkezet, melynek magyarországi megfelelője az 'épületgépészet'. A szlovákiai magyar (SM) tankönyvben mindkét változat megtalálható, azonban a határon túli változat a magyarországi adatközlők kevesebb mint felénél aktiválta a megfelelő fogalmi hálót. E nyelvi forma például a *közművek* fogalmát is előhívta. Hasonlóan egynemű kalk az adatközlők nyelvhasználatában megjelenő *mérnöki építmények/szerkezetek*, amely a szlovák *inžinierske stavby* 'mélyépítmények' tükörfordítása, merthogy az *inžinier* jelentése: mérnök. Az adatközlők, valamint a szlovákiai magyar beszélők nyelvhasználatában szinte kizárólagosan előforduló *építkezési engedély* nyelvi forma az *építési engedély* határon túli változata. A kérdőíves felmérés azt is vizsgálta, hogy a magyarországi adatközlők tudják-e azonosítani a szlovákiai magyar kölcsönszavakat, ill. milyen fogalmi hálót aktivál bennük az adott nyelvi forma. A *projektant* 'tervező' nyelvi formát egy adatközlő sem tudta azonosítani, többségükben a *szervezés*, *kivitelezés*, *pályázat*, *projekt* fogalmi hálója aktiválódott. A *forsnyi* – szlovák *fošňa* 'palló', *parapet* 'mellvéd', *potyer* 'esztrich' nyelvi formák sem aktiváltak fogalmi hálót az adatközlőkben. A *kanalizáció* – szlovák *kanalizácia* 'csatornázás', *sachta* – szlovák *šachta* 'akna', *izoláció* – szlovák *izolácia* 'szigetelés', *norma* – szlovák *norma* 'szabvány', *zsumpa* – szlovák *žumpa* 'emésztőgödör', *mozsgyenko* – szlovák *hmoždenka* 'tipli' azonosítási aránya szintén alacsony, 15% alatti volt. A magyarországi adatközlők többsége azonban azonosította a *malter* 'habarcs', *balkon* 'erkély', *sztatikus* 'statikus' nyelvi formákat (l. Kralina Hoboth 2013a, 119–134. p., 2013b). A vázolt problémák oka az interferenciahatáson kívül abban is keresendő, hogy a magyarországi és a szlovákiai magyar tankönyvek terminológiahasználata különbözik. A kétnyelvű diákok tehát intézményes keretek között sem a standard magyar változatot használják.

3. A szlovákiai magyar szakoktatás tankönyvei

A szlovákiai alap- és középiskolákban a minisztérium által jóváhagyott és az egységes tantervhez igazodó tankönyvek használhatók. A magyar tannyelvű iskolákban a tantárgyak többségénél a szlovák tankönyvek fordításai vannak használatban (Szabó Mihály 2008a, 84. p.). A fordításokat azonban gyakran olyan személyek végzik, akik nem rendelkeznek kellő fordításelméleti és/vagy szakmai ismerettel, s emiatt e tankönyvek lexikális és szintaktikai szintjén is számos hiányosság, hiba, pontatlanság figyelhető meg (Szabó Mihály 2008a, 85. p.).

A tankönyvek lexikális és szintaktikai szintjén megjelenő fordítottság jeleit Szabó Mihály Gizella vizsgálta (Szabó Mihály 2008a, 2008b), s okait azzal magyarázza,

hogyan fordítók normaismerete hiányos, formailag és szemantikailag nem vagy helytelenül elemzik a szöveget (Szabó Mihály 2008a, 96. p.).

A szintaktikai szinten problémát jelent például a főnévi igenevet tartalmazó mondatrövidítő szerkezet, a főnévi hátravetett jelzős szerkezet, a szenvedő szerkesztésmód fordítása (l. Szabó Mihály 2007, 207–208. p., 2008a, 96–99. p., 2008b, 19–36. p.; vö. Hoboth 2012a; Kralina Hoboth 2013a, 83–94. p., 2013c).

A lexikális szinten a magyarországi tankönyvekkel összehasonlítva számos különbség figyelhető meg. Az eltérő terminusok egy részénél a nyelvi forma részben különbözik, a fogalmak egy részét a M és a SM tankönyv teljesen különböző nyelvi formával nevezi meg, s a fogalommegnevezések egy részénél az azonos nyelvi forma mellett a tankönyvek valamelyikében más megnevezés is olvasható.

Részben eltérő például a M *függesztett lépcső* és a SM *felfüggesztett lépcső*. A határon túli nyelvi forma igekötő-használata interferenciahatás, a S *zavesiť* ige jelentése ugyanis 'felakaszt, ráakaszt, felfüggeszt' (Chrenková–Tankó 1973, 958. p.). Szintén tükörfordítással magyarázható a M *főtengely* és a SM *fő súlyponti tengely* különbsége, a S megfelelő ugyanis a *hlavná ťažisková os*, a *ťažisko* jelentése pedig 'súlypont' (Chrenková–Tankó 1973, 853. p.). A M *normálfeszültségek húzó- és nyomóerő hatására* nyelvi forma SM változata a tükörfordítás következtében *normális húzófeszültség, normális nyomófeszültség*, mivel a S megfelelő a *normálové napätie v tlaku, normálové napätie v tahu (ťahové)*.

A M és a SM tankönyvekben találhatóak olyan fogalmak is, melyek megnevezése más-más nyelvi formával történik. Ugyanazon fogalmat például a M tankönyv a *mértékegység*, a SM az *alapegység* nyelvi formával nevez meg, melynek S megfelelője *jednotka síly*, a *jednotka* jelentése '(mérték)egység'. Interferenciahatás figyelhető meg a SM *gravitációs gyorsulás* nyelvi formában, a S tankönyv ugyanis a *gravitačné zrýchlenie* (a S *gravitačný* jelentése 'gravitációs, tömegvonzási'), a M a *nehézségi gyorsulás* terminust használja (Chrenková–Tankó 1973, 538. p.). A M *nyomatékösszegzés* fogalmát a S *algebraický súčet statických momentov* tükörfordításaként a SM tankönyv a *statikai nyomaték algebrai összege* terminussal nevezi meg. Az eltérő nyelvi forma számos félreértés forrása lehet, mivel vagy nem történik fogalmi azonosítás, vagy az adott nyelvi forma nem a megfelelő fogalmi hálót aktiválja.

A vizsgált tankönyvek olyan fogalmakat is tartalmaznak, melyek azonos változatú megnevezése mellett más nyelvi forma is található a tankönyvek valamelyikében. Az *erőlépték* fogalmát a M tankönyv az *erőmérték* terminussal is megnevezi, a *szimmetria-tengely* megnevezésére a *súlyvonal*, a *tehetetlenségi nyomaték* megnevezésére az *inercianyomaték*, *másodrendű nyomaték* nyelvi formákat is használja. A *nyíróerő* fogalmát az azonos változat mellett a M tankönyv a *nyíró igénybevétel*, a SM a *csúsztatóerő* terminusokkal is megnevezi, s ez utolsónál szintén az interferenciahatás érvényesül, a S megfelelő ugyanis a *posúvajúca síla*, a S *posunúť* ige jelentése 'tol, eltol, odébbtol' (Chrenková–Tankó 1973, 717. p.). E példák is szemléltetik, hogy milyen különbségek figyelhetők meg a tankönyvek terminológiahasználatában (l. Kralina Hoboth 2013a, 94–101. p., 2013b). E különbségek megfelelő minőségű fordításokkal kiküszöbölhetők, a szótárak nagy része azonban szintén elavult vagy egyéb hiányosságokat mutat (l. Misad 2009, 29–70. p.). A jelenleg használatban lévő magyar–szlovák építészeti szakszótár is számos pontatlan megnevezést tartalmaz. A szótár a kifejezések egy részénél

a tankönyvi, tehát a magyarországitól különböző terminushasználatot követi, több esetben következetlen: ugyanazon fogalmat a magyar–szlovák szótári rész máshogy nevez meg, mint a szlovák–magyar (pl. a magyar–szlovák részben: *csömöszölt beton – ubíjaný betón*, a szlovák–magyar részben: *ubíjaný betón – döngölt beton*). A szótárban közvetett kölcsönszavakat és szóképzleti regionalizmusokat is találunk, pl. *kotró, bagger; építkezési engedély; kalitka, kalicka, kas* (Hoboth 2012b; Kralina Hoboth 2013a, 104–112. p.).

Az építőipari szakközépiskolákban használatos tankönyvekből merített példák is alátámasztják, hogy elengedhetetlen a terminológia egységesítése. A nyelvhasználatbeli különbségek, a SM tankönyvekkel kapcsolatos hiányosságok nemcsak a magyarországi szakmai kommunikáció során okozhatnak nehézséget, hanem a tankönyvszöveg, ezáltal a tananyag megértését is megnehezíthetik. A tankönyvvé nyilvánítás folyamatában a fordított tankönyvek bírálata során a lektornak a célnyelven íródott szöveghez viszonyítva egyéb szempontokat is figyelembe kell vennie. A fordított tankönyvek tartalmilag a forrásnyelvi szöveget követik, a bírálónak tehát külön kell választania az eredeti tankönyvben is meglévő és a célnyelvi normát figyelmen kívül hagyó fordítás következtében megjelenő pontatlanságokat. Fontos tehát, hogy a tankönyvírók és a bírálók is kellő figyelmet szenteljenek az interferenciahatás és a fordítottság jeleinek a kiküszöbölésére (Kralina Hoboth 2013a, 70–81. p., 2013c, 317–328. p.). Ehhez azonban megfelelő minőségű szótárakra, kétnyelvű szójegyzékekre is szükség van.

A határon túli szaknyelvi regiszterekben megjelenő hiányosságok kiküszöbölésének elengedhetetlen feltétele tehát a terminusok kodifikációja, a szaknyelvi tervezés.

4. Szaknyelvtervezési feladatok

A nyelvtervezési célokon belül Tolcsvai Nagy Gábor már 1998-ban különválasztotta a magyarországi és a határon túli feladatokat. Szerinte a magyarországi szaknyelvi tervezésnek a szakmai nyelvhasználatba félreértett jelentésben bekerülő idegen szavakra, a határon túli feladatoknak az eltérő terminológiahasználatra kell kiterjednie (Tolcsvai Nagy 1998, 257. p.). A szaknyelvi tervezés célja kisebbségi helyzetben tehát a hiányzó szaknyelvi regiszterek kialakítása, a szakterminológia kodifikálása (vö. Lanstyák 2000, 156–157. p.; Mészáros 2005, 159–201. p.; Misad 2009, 11–23. p.). A szaknyelvek kodifikálása során „arra kell törekedni, hogy az egyes állami változatok között a regiszterek többségében semmilyen eltérés ne legyen, még a vagylagosságok szintjén sem (kivételt a hivatali, jogi, politikai, és más, az államberendezkedéshez szorosabban kapcsolódó regiszterek, illetve a kevésbé formális stílusok jelenthetik)” (Lanstyák 2002, 155. p.). A kodifikálás során a magyarországi minta követése ajánlott, ha a magyar és szlovák megfelelőben eltérő szemantikai jegyek kapnak nyelvi formát. Nem vehető át azonban a magyarországi terminus, ha:

- a két országban használt fogalom jelentése eltér,
- valamelyik nyelvből az adott fogalom hiányzik,
- a fogalom az állami intézményrendszerhez, közigazgatáshoz, társadalomszervezéshez kapcsolódik.

Ez utóbbi esetben a határon túli szakkifejezést a szlovák terminus tükörfordítása révén kell megalkotni, vagy létre kell hozni a határon túli terminust a szlovák és a

magyarországi megnevezés szemantikai jegyeinek figyelembevételével (Lanstyák 2002, 151–169. p.; Lanstyák–Szabó Mihály 2002, 117–126. p.; Mészáros 2005, 180–182. p.; Misad 2009, 16–17. p.; Szabó Mihály 2010, 213–214. p.).

A szaknyelvi tervezés során fontos, hogy feltérképezzük a határon túli szaknyelvi regiszterek helyzetét: a magyarországi és a határon túli változatok terminológiai különbségeit, a hiányzó fogalmmegnevezéseket. Ezt követően a nyelvészeknek az adott szakterület képviselőivel együttműködve – a nyelvhasználati szokást figyelembe véve – kellene meghatározniuk, hogy mely esetekben indokolt a határon túli változat létrehozása, a meglévő nyelvi forma kodifikálása. A kisebbségi környezetben használatos nyelvi forma mint határon túli változat bekerülése a szótárakba nemcsak a beszélők, hanem a fordítók segítségére is lenne a célnyelvi normának megfelelő fordítások során. Tankönyvi lábjegyzetekkel, kétnyelvű szójegyzékekkel a tanárok is fel tudnák hívni a diákok figyelmét az egynyelvű és kétnyelvű környezetben használatos terminusok különbségeire.

Összegzés

A szaknyelv fogalmához, a nemzeti nyelv rendszerébe történő besorolásához kapcsolódó kérdések felvetését követően a tanulmány kétnyelvű diákok nyelvhasználatában és a szlovákiai magyar tankönyvekben megjelenő szakkifejezésekkel igyekszik rámutatni néhány terminológiai különbségre, valamint alátámasztani a szaknyelvi tervezés igényét. A magyarországi és a szlovákiai magyar tankönyveket összevetve, kétnyelvű szakszótárakat vizsgálva a lexikális és szintaktikai szinten pontatlanságot, számos terminológiai különbséget figyelhetünk meg. E különbségek egységesítése elengedhetetlen, a nyelvi elkülönülés megakadályozása ugyanis a szaknyelvi tervezés kiemelt célja (vö. Misad 2009, 14. p.). A fordítási problémák kiküszöbölésében segítségünkre lenne, ha a kétnyelvű környezetben használatos nyelvi formák indokolt esetben határon túli változatként bekerülnének a szótárakba. A szaknyelvi tervezés elengedhetetlen feltétele a szaknyelvhasználati szokások vizsgálata, mivel az egyes regiszterekben esetenként nem a nyelvhasználatban elterjedt változattól különböző nyelvi forma kodifikálása a célra vezető.

Irodalom

- Ammon, Ulrich–Dittmar, Norbert–Mattheier, Klaus J.–Trugdill, Peter (szerk.) 2005. *Soziolinguistik. Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft*. 2., vollständig bearbeitete und erweiterte Auflage. 1. Teilband. Berlin–New York, Walter de Gruyter.
- Halliday M.A.K. 2004. *An Introduction to Functional Grammar. Third Edition*. London, Hodder Arnold. http://www.academia.edu/2768897/An_Introduction_to_Functional_Grammar_3rd_edition, letöltve 2014.1.21.
- Hoboth Katalin 2011a. Kétnyelvűség a szaknyelvhasználatban és -oktatásban. Parapatics Andrea (főszerk.): *Félúton 6. A hatodik félúton konferencia (2010) kiadványa*. <http://linguistics.elte.hu/studies/fuk/fuk10/>
- Hoboth Katalin 2011b. Hungarian technical registers and communication in Slovakia. In Vančo Ildikó (szerk.): *Language policy, dialect, and bilingualism. A focus on Hungarian lan-*

- guage use in Slovakia*. Nitra, László A. Arany Civic Association–Gramma Language Office–Faculty of Central European Studies, 135–145. p.
- Hoboth Katalin 2012a. Tankönyvértékelés az átmenetiség és különbözőség tapasztalatainak tükrében. In Fenyvesi Kristóf (szerk.): *Átmenet és különbözőség. Magyarságtudományok kelet-közép-európai kontextusban*. Budapest, Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság.
- Hoboth 2012b. Kétnyelvű (magyar–szlovák, ill. szlovák–magyar) építészeti szakszótár(ak) és tankönyvi szójegyzékek terminológiai problémái. In Parapatics Andrea (szerk.): *Félúton 7*. Az ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolájának konferenciája. 2011. október 6–7. Budapest. <http://linguistics.elte.hu/studies/fuk/fuk11/>
- Chrenková, Edita–Tankó László 1973. *Maďarsko–slovenský a slovensko–maďarský slovník*. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Kiss Jenő 2001. *Magyar dialektológia*, Budapest, Osiris Kiadó.
- Kiss Jenő 2002. *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kralina Hoboth Katalin 2012. Az építőipar nyelvhasználati és terminológiai kérdései (Kétnyelvű diákok nyelvhasználati szokásai és terminológiaismeretei) Issue of language use and terminology in the building industry: Bilingual students' language use habits and knowledge of terminology. In Vančo Ildikó (szerk.): *Language policy, dialect, and bilingualism. A focus on Hungarian language use in Slovakia 2*. Institute for Minority Studies. Centre for Social Sciences Hungarian Academy of Sciences.
- Kralina Hoboth Katalin. 2013a. *Kétnyelvűség a szlovákiai magyar tannyelvű építészeti középiskolák szaknyelvtanításában*. Nitra, FSS UKF. Disszertációs munka.
- Kralina Hoboth Katalin 2013b. Szaknyelv és terminológia egynyelvű és kétnyelvű környezetben. In Nagy Gábor–Szabó Réka–Tóth Katalin (szerk.): *Nyelv és művészet. A Nemzetközi Doktorandusz Konferencia tanulmánykötete*. Nyitra, Közép-európai Tanulmányok Kara, 23–31. p.
- Kralina Hoboth Katalin 2013c. Interferencia a tankönyvekben a szlovákiai magyar építőipari szakközépiskolákban. In Gallik Ján–Rigó Gyula–Kralina Hoboth Katalin–Vargová Zuzana (szerk.): *3. nemzetközi konferencia. Tudomány az oktatásért – Oktatás a tudományért*. I. kötet. Nyitra, Közép-európai Tanulmányok Kara, 319–330. p.
- Kralina Hoboth Katalin 2013d. Kétnyelvű diákok nyelvhasználati szokásai és terminológiai ismeretei. In Drávucz Fanni–Haindrich Helga Anna–Horváth Krisztina–Karácsony Fanni (szerk.): *Félúton 8. – a nyolcadik Félúton Konferencia (2012) kiadványa*, 103–118. p.
- Kralina Hoboth Katalin 2013e. Szaknyelvek és oktatásuk kétnyelvűségi helyzetben. A *XVII. Apáczai-napok konferencián elhangzott előadás és a konferenciakötetbe leadott tanulmány kézírata*.
- Kurtán Zsuzsa 2003. *Szakmai nyelvhasználat*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Ladányi Mária–Tolcsvai Nagy Gábor 2008. Funkcionális nyelvészet. In Ladányi Mária–Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XXII*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 17–58. p.
- Lanstyák István 2000. *A magyar nyelv Szlovákiában*. Budapest–Pozsony, Osiris Kiadó–Kalligram Könyvkiadó–MTA Kisebbségkutatói Műhely.
- Lanstyák István 2002. A magyar nyelv állami változatainak kodifikálásáról. In Lanstyák István–Szabó Mihály Gizella (szerk.): *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában. Tanulmányok és dokumentumok*. Pozsony, Kalligram Kiadó.
- Lanstyák István–Szabó Mihály Gizella 2002. Nyelvi jogaink érvényesítésének nyelvi feltételei. In Lanstyák István–Szabó Mihály Gizella (szerk.): *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában. Tanulmányok és dokumentumok*. Pozsony, Kalligram Kiadó, 117–126. p.
- Mészáros Tímea 2005. A szaknyelvi tervezés főbb kérdései. In Lanstyák István–Menyhárt József (szerk.) *Tanulmányok a kétnyelvűségről III*. Pozsony. Kalligram Kiadó. 159–201. p.
- Misad Katalin 2009. *Nyelvi kontaktusok*. Dunaszerdahely, Lilium Aurum.

- MMNyR 1961. Tompa József (szerk.): *A mai magyar nyelv rendszere. Leíró nyelvtan. I. kötet.* Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Péntek János 2004. Magyar nyelvű tudományosság – kezdet és vég? In Péntek János (szerk.): *Magyarul megszólaló tudomány. Apáczai Enciklopédiájának ösztönzése és példája a magyar tudományos nyelv és stílus megteremtésében.* Budapest, Lucidus Kiadó, 233–242. p.
- Pusztai István 1975. Szaknyelv és műhelyszargon. *Magyar Nyelvőr*, 99. 395–405. p.
- Szabó Mihály Gizella 2007. Jogi-közigazgatási szövegek magyarra fordítása kisebbségi helyzetben. A célnyelvi norma kérdése. In Heltai Pál (szerk.): *Nyelvi modernizáció. Szaknyelv, fordítás, terminológia. XVI. Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus.* Pécs–Gödöllő, MANYE–Szent István Egyetem, 206–212. p.
- Szabó Mihály Gizella 2008a. A tankönyvfordításról és a tankönyvek értékeléséről. In Fazekas József (szerk.): *Emlékkönyv Zeman László 80. születésnapjára.* Dunaszerdahely, Lilium Aurum, 84–101. p.
- Szabó Mihály Gizella 2008b. A fordítottság jelei szlovákiai magyar szövegekben. In Bárczi Zsófia–Vančioné Kremmer Ildikó (szerk.): *Fordítás – nyelv – irodalom – társadalom.* Nyitra, Europica varietas, 19–36. p.
- Szabó Mihály Gizella 2010. A magyar szaknyelv és szakstílus Magyarország határain túl. In Dobos Csilla (szerk.): *Szaknyelvi kommunikáció.* Miskolc–Budapest, Miskolci Egyetem–Tinta Könyvkiadó, 205–215. p.
- Tolcsvai Nagy Gábor 1988. A nyelvi norma (Tézisek). In *Studia in honorem P. Fábrián, E. Rácz, I. Szathmári oblata a collegis et discipulis.* Budapest, ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszék, 137–141. p.
- Tolcsvai Nagy Gábor 1998. Lehetőségek és kötelességek a magyar nyelvi tervezésben. In Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.) *Nyelvi tervezés.* Budapest, Universitas Kiadó, 253–264. p.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2010. Fogalmi háló, kétnyelvűség, fordítás. In Bauko János (szerk.): *Bilingvizmus és fordítás. Nyelvészeti tanulmányok Arany A. László születése 100. évfordulójának tiszteletére.* Nyitra, Europica varietas, 101–109. p.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2011. Kognitív egység és funkcionális változás a magyar nyelv történetében. *Magyar Nyelv*, 107. évf. 3. sz. 257–276. p. http://www.c3.hu/~magyarnyelv/11-3/tolcsvain_113.pdf

Források

- Bartusz Gyula 1993. *Magyar–szlovák, szlovák–magyar építészeti szótár.* Bratislava, SPN.
- Bársony István 2008. *Magasépítéstan I.* Pécs, Szega Books Kft.
- Bársony István–Schiszler Attila–Walter Péter 2008. *Magasépítéstan II.* Pécs, Szega Books Kft.
- Dédek, Miloň 1993. *Építőipari anyagismeret az építészeti szakközépiskola 1. osztálya számára.* Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Dvořák, Jiří 1991. *Mechanika az építészeti szakközépiskolák 2. és 3. osztálya számára.* Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Dvořák, Jiří 1985. *Stavebná mechanika pre 2. a 3. ročník stredných priemyselných škôl stavebných.* Bratislava, Alfa, Vydavateľstvo Technickej a ekonomickej literatúry.
- Hájek–Dědek–Rambousek 1990. *Magasépítéstan I. Az építészeti szakközépiskolák 1. osztálya számára.* Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Hájek–Rybář–Rambousek 1990. *Magasépítéstan II. Az építészeti szakközépiskolák 2. osztálya számára.* Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Hájek–Dědek–Hlaváček–Jánsky 1990. *Magasépítéstan III. Az építészeti szakközépiskolák 3. osztálya számára.* Bratislava, SPN.

- Hájek–Bloudek–Hlaváček–Charouzd–Mešťan–Pubal–Rambousek 1990. *Magasépítéstan IV. Az építészeti szakközépiskolák 4. osztálya számára*. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Hájek a kol. 1988. *Pozemné staviteľstvo I pre 1. ročník SPŠ stavebných študijného odboru pozemné staviteľstvo*. Bratislava, Alfa.
- Hájek–Rambousek–Rybář 1990. *Pozemné staviteľstvo II. pre 2. ročník stredných priemyselných škôl stavebných*. Bratislava, Vydavateľstvo Alfa.
- Hájek a kol. 1992. *Pozemné staviteľstvo IV pre 4. ročník SPŠ stavebných*. Bratislava, Vydavateľstvo Alfa.
- Škoda, Jiří 1991. *Mélyépítéstan az építészeti szakközépiskolák 4. osztálya számára*. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Szerényi Attila 2008. *Statika*. Pécs, Szega Books Kft.
- Szerényi Attila 2006. *Szilárdságtan*. Pécs, Szega Books Kft.

KATALIN KRALINA HOBOTH

HUNGARIAN LANGUAGE USAGE FOR SPECIFIC PURPOSES AND THEIR TEACHING IN SLOVAKIA

After raising questions relating to the notion of language for specific purposes and its integration to the system of national language, this study attempts to point out some differences between the terminology used by bilingual students and that of in the Hungarian textbooks in Slovakia, and to underpin the demand for planning language used for special purposes. When comparing Hungarian textbooks and bilingual professional language dictionaries published in Hungary and Slovakia, we can observe numerous inaccuracies and terminological differences on encyclopaedic and syntactical level. It is necessary to standardize these differences, because the prior aim of the professional language planning is to prevent language separation. It would be helpful for elimination of translation problems if linguistic forms used in bilingual environment would be, in justified cases, included in the dictionaries as cross-border versions. An indispensable condition of professional language planning is the research of its usage habits, as sometimes it is impractical to codify the linguistic form differing from the version widely spread in the language usage.